НОВАЯ ДАРОГА

NEUER WEG

Preis 20 Pf. Weißruthenische Wochenzeitung für den Bezirk Bialystok Цана 20 фн.

Беларуская тыднёвая газэта на Беластоцкую Акругу

Адрас рэдакцыі: Bialystok, Langgasse 16. Тэл. 1020, Банкконто Гарадзкая Каса Ашчаднасьці 700. Цана абвестак паводле тарыфу № 1.

№ 9. Беласток, 27 лютага 1944 Год выданьня III.

Заданьне часу

Ужо ў жыцьці зьвяроў мы бачым, што яно заложана па прынцыпу кіраваньня. Прыклады гэтага мы бачым штодня: пры пералёце птушак, у працы пчолаў, нават часта сярод ваўкоў.

Тым больш прынцып кіраваньня існуе ўжо тысячагодзьдзямі ў жыцьці людзей. Цэлыя эпохі людзкой гісторыі зьвязаны з імем тае ці іншае асобы. Трэба тут толькі ўспомніць Кромвеля, Вашынгтона, Бісмарка, Напалеона і г. д., не гаворачы ўжо аб сучасных падзеях.

Гэта ўсё былі больш-менш вялікія людзі, якія кіравалі ня толькі лёсам сваіх, але часта й чужых народаў. Таму мы і адзначаем няраз цэлыя пэрыяды гісторыі імем выдатнага прадстаўніка таго ці іншага часу. Мы кажам аб эпосе Пэрыкля, Александра Македонскага, Напалеонаўскіх часох і г. д. Гэта былі кіраўнікі, якія вялі за сабой масы людзей і пры дапамозе іх тварылі гісторыю.

Сучаснае грамадзкае жыцьцё — вельмі скамплікаваная машына. Сюды ўваходзяць ня толькі суадносіны адзінкі да грамады, грамады да Улады, Дзяржавы й наадварот, але суадносіны між дзяржавамі. Таму кожная дзяржава закладала ў апошнія часы спэцыяльныя, гэтак-званыя сацыялягічныя інстытуты для вывучэньня спэцыялістых, якія-б разумна кіравалі гэтай скамплікаванай машынай, памагалі стоячым на чале дзяржавы кіраваць жыцьцём свайго народу.

Мы, беларусы, ня маючы сваёй дзяржавы, не маглі, бязумоўна, мець такіх важных вышэйшых школаў. Наш лёс знахаодзіўся у руках нашых ворагаў. Яны, рабуючы нас матарыяльна, калечачы духова, ўмаўлялі нам, што мы ня здольны да дзяржаўнага жыцьця, бо ня маем спэцыялістых.

Даказаць, што наш народ таксама здольны, як і нашы ворагі, што мы можам таксама кіраваць сваім жыцьцём, мы не маглі, бо гэта было нам забаронена. У выніку гэтага ворагі асягнулі часткова сваю мэту. Сярод нас зьявілася шмат такіх, якія ўпалі духам, зьняверыліся, махнулі рукой, пачалі верыць сваім ворагам, што фактычна няма што думаць аб самастойнасьці і г. д.

Тымчасам гэтае пытаньне зьяўляецца цяпер для нас ня нейкім пытаньнем дыскусыі, ці разважаньняў, а пытаньнем — чыну. Мы знаходзімся якраз у тракце закладаньня падваліnaў нашай Дзяржавы.

Таму высьненьне нашых грамадзкіх суадносінаў, нашых суадносінаў да суседніх народаў зьяўляецца для нас жыцьцёва-важным пытаньнем. Дзякуючы доўгаму й варварскаму панаваньню ворагаў, мы маем мала інтэлігэнцыі, мала спэцыялістых па гэтым пытаньням. Але, дзякаваць Богу, крыху інтэлігэнцыі мы яшчэ маем, да таго нашай, нацыянальна добра ўсьвядомленай інтэлігэнцыі, якая зусім можа заняцца гэтымі справамі.

Больш таго, гэтымі справамі мы заняцца мусім, калі будзем усьцяж памятаваць, што гісторыю робяць людзі, а ты-ж хочаш цяпер сапраўды тварыць нашу гісторыю, будаваць свой дом, які выбудуем толькі тады, калі ў гэтай працы прыме ўдзел большасьць нашага народу. Пачатак гэтай працы мы ўжо маем. Мы ўжо маем нашага Прэзыдэнта. Навакол яго мы мусім згрупаваць народ, для гэтага патрэбна практычная штодзённая праца. Мы маем нашу масава пашыраную прэсу. Яна мусіць стацца для нас нашай народна-навучаючай трыбунай. Пара ўжо перастаць нам цьвердзіць, што мы ня маем інтэлігэнцыі. Ужо найвышэйшы час каваць кадры народнае інтэлігэнцыі.

Цяпер нам трэба, аднак, вырабляць сьветапагляд у нашых людзей, каваць характары. Гэта ёсьць цяпер самае галоўнае наша заданьне, гэта — катэгарычнае заданьне часу.

Чалавек толькі тады выступае пэўна, з пачуцьцём свайго асабістага гонару, калі ён выпаўняе сваю працу ня толькі добра, але й мэтазгодна, калі ён перакананы, што яго праца ня толькі яго сьвяты абавязак, але й зьяўляецца адзінай неабходнай для дабра й шчасьця яго народу, а гэтым самым і яго самога.

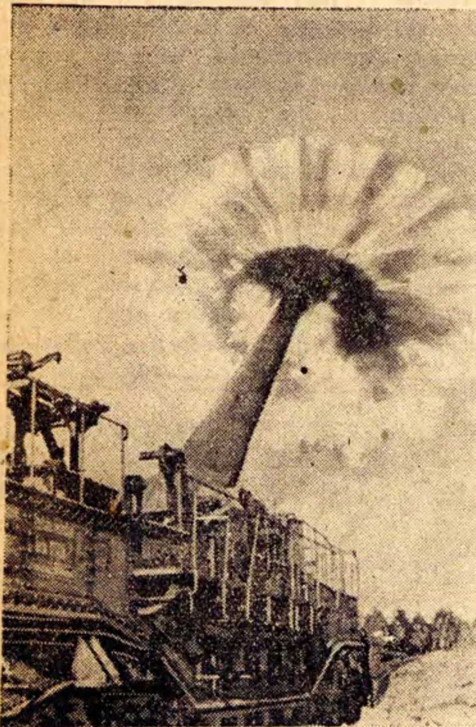
Мы, беларусы, вельмі часта шкодзім сабе самім і свайму народу тым, што ў нас замала самастойнасьці, самапачуцьця вартасьці сябе, сьмелага выступу ці пратэсту. Мы часта вельмі хутка паддаемся пад чужы навоў, варожы нам уплыў. Малы прыклад: мы знаходзімся сярод двух-трох палякаў, хутка пачынаем ламаць свой язык польскай мовай. Гэта вельмі характэрна для нашай духовай слабасьці, адсутнасьці моцнага нацыянальнага гонару. Папрабуйце цьвёрда й ясна выявіць яго, дык вы заўсёды пабачыце, што, наадварот паляні пачнуць «хваліцца», што й яны ўмеюць пабеларуску.

Яны ў нас жывуць, а ня мы ў іх. Яны любяць толькі пушчаць пыл у вочы. Паўтараю, гэта толькі малы прыклад.

Важнейшым ёсьць тое, што мы ня маючы цьвёрдага характару, рашучасьці, мы ня можам належна весьці нашу грамадзкую, нацыянальную справу. Кожны паважае толькі такіх людзей, супрацоўнікаў, якія таксама ўмеюць паказаць сваю цьвёрдасьць і рашучую ініцыятыву.

Таму заданьнем нашай інтэлігэнцыі, дасьведчаных працаўнікоў зьяўляецца ў сягоньнешні мамэнт выхоўваньне новых кадраў моцных, рашучых і ініцыятыўных грамадзкіх працаўнікоў. Гэта неадкладнае заданьне часу.

Ул. Б-вік.

Найцяжэйшая артылерыя супроць Саветаў. Адзін выстрал гаворыць ужо шмат аб сіле гэтай гарматы.

На передавых лініях.
Асьвятляючая ракета, каторая ўжываецца ў начных баёх на перадавых лініях, кідае сільны сьвет на пазыцыі.

Партызаны ў тыле бальшавікоў

Камандзэр 174 стралковага палка, двойчы ардэнаносец, маёр Мікола Сватаў з кучкаю чырвонаармейцаў перайшоў на бок немцаў.

Калі яго запыталі, чаму ён перайшоў, дык ён адказаў так:

— Я на фронце з 23 верасьня 1941 г. Два разы быў у атачэньні і тут адзін раз быў паранены ў грудзі. Адзін час камандаваў карным батальёнам, які вёў барацьбу з партызанамі ў савецкім тыле.

Тры месяцы мы змагаліся з такімі партызанскімі аддзеламі паміж Растовам і Краснадарам. Але гэтыя аддзелы былі такія моцныя, што я быў вымушаны прасіць сабе дапамогу. Пад мой загад прыслалі 360 камсамольцаў з капітанам Сьмірновым на чале, з імі былі дзьве гарматы. У раёне Нальчыка ў верасьні 1943 г. нас разьбілі. Выратавалася толькі некалькі чалавек. Тут мяне паранілі ў галаву. 13 дзён я ляжаў у шпіталі. Выпісалі із шпіталю мяне яшчэ ня зусім здаровага, і таму я папрасіў водпуск да дому ў горад Разань. Прыехаўшы дахаты, я даведаўся, што мая жонка памерла ад недаяданьня, а дзеці былі накіраваныя ў які́сьці невядомы прытулак. Тут мне стала зразумелым, што я дарэмна і бяссэнсоўна праліў кроў. [illegible] пры першым зручным выпадку, перайшоў да немцаў.

Аляксей Горнеў, лейтэнант 213 сапернага батальёну, кажа, што лясы напоўнюсенькі ўзброенымі людзьмі. Яны растуць і злучаюцца ў моцныя партызанскія аддзелы, якія маюць нават артылерыю. Наш аддзел два разы меў справу з партызанамі ў паўночнай частцы Каўказу. Адзін раз бой трываў восем гадзін. У ім брала ўдзел уся палкавая артылерыя. Усе мы змушаныя былі адступіць. Як ні ахоўваюць чыгункі, але яны ўзрываюцца партызанамі, асабліва ў лясістых мясцовасьцях. Апроч таго, савецкія партызаны рабуюць цягнікі са зброяю і боепрыпасамі.

Цэлыя палкі чырвонае арміі ідуць у лес разам з камандзерамі. На барацьбу з імі насылаюць праверэныя дывізыі з фронту. Расьце і пашыраецца паўстанцкі рух у Сібіры, куды з Украіны ды з Беларусі наехала шмат жыдоў. Тут у чарзе адбываюцца бунты — жыдовак за валасы выцягваюць з чаргі, а магазыны разьбіваюць і ўпякаюць у лес.

(«Голас Вёскі»).

Паўстаньні ў Саветах

«У пустэчах Сярэдняй Азіі зьявіліся шматлікія банды басмачоў. Уначы яны раптоўна налятаюць, рабуюць і забіваюць мірнае жыхарства і зьнікаюць у стэпу. Абавязкам кожнага савецкага патрыёты дапамагаць аддзелам НКВД у змаганьні з бандамі басмачоў».

Так днямі пісала маскоўская газэта «Праўда». Што прымусіла «Праўду» зьмяшчаць такую зацемку? Вычарпальны адказ на гэта дае перабежчык 17-га стралецкага палку, сержант казак Н. С. Ён паведаміў наступнае:

— У Сярэднюю Азію панаехала шмат жыдоў-уцекачоў. У гарадох і мястэчках, нават у Ташкенце, жыды разгарнулі такую жудасную спэкуляцыю, што нашаму брату, нацмену, хоць галаву кладзі пад абух. Мясцовае жыхарства страшэнна абурана жыдоўствам. Пачаліся рабаваньні ў гарадох і на чыгуначных станцыях. Зьявіліся ўзброеныя групы, якія ноччу рабавалі і забівалі жыдоў. А цяпер зарганізаваліся ўжо вялікія такія аддзелы. Але яны нападаюць толькі на жыдоўскія кварталы. Жыдоў забіваюць, маемасьць раздаюць бедным, а самі зьнікаюць у стэпе.

Цяпер зразумела, каму пагражае «Праўда» і чаму заклікае «патрыётаў» да змаганьня з паўстанцкімі аддзеламі.

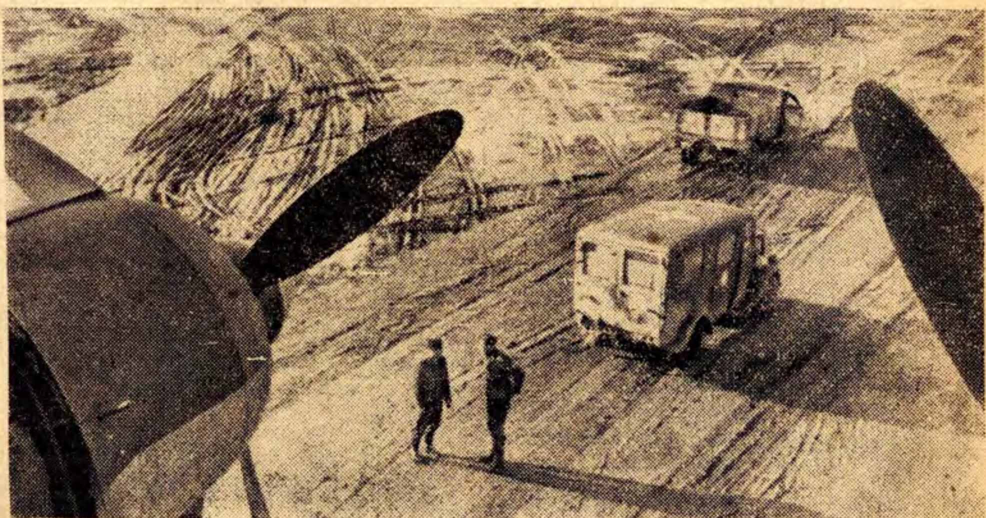
Мясцовая ўлада атрымала сакрэтныя загады — узмацніць чуйнасьць і ахову населеных мейсцаў, дзе жывуць жыды і па магчымасьці перасяляць іх у менш небясьпечныя месцы.

(«Бел. Газэта».)

—o—

Грып у Англіі

Па ангельскім вызначэньням, як паведамляе газэта «Ньюс Кронікл», у час вялікай эпідэміі грыпу паміж лістападам і студзенем у Англіі перахварэла ўключаючы і дзяцей 10 800 000 жыхароў. Лік зьмяшчае ў сабе 2 мільёны больш цяжкіх выпадкаў, як успаленьне лёгкіх, бранхіт і г. д. Гэта азначае, што хварэў кожны чацьвёрты ангелец.

З пэрспэктывы «Гіганту».
Так выглядаюць людзі і самаходы, калі мы іх глядзім з кабіны «Гіганту», заспасабляючага высунутыя адрэзкі фронту вайсковым матарыялам.

Вайна

Ад 17-га лютага найболей цяжкія бaі на ўсходнім фронце адбываюцца на паўдзённым яго адрэзку, у Днепрапятроўскім загібе. Асабліва цяжкія атакі праводзілі бальшавікі на горад Крывы Рог. Дзякуючы вялікай перавазе ў людзкім матарыяле ворагу ўдалося перайсьці жалезную дарогу Нікаполь—Крывы Рог і асягнуць раку Інгулец. Нямецкія аддзелы, аднак, перайшлі тут зараз-жа ў контр-атаку, спрычынілі ворагу вялікія крывавыя страты і зьліквідавалі гэтае ўкліненьне. Бальшаавікі йзноў перайшлі ў наступ з некалькімі дывізыямі з паўдзённага ўсходу і з поўначы ад гораду. Наступы з поўначы былі адбітыя. На паўдзённым-усходзе ворагу ўдалося асягнуць некалькі ўкліненьняў, якія, аднак, акружаны нямецкімі контр-атакамі. У апошніх днёх адбываюцца вулачныя баі ў Крывым Розе. Нямецкія аддзелы ставяць рашучы адпор ворагу.

На адрэзку Запарожжа, ня гледзячы на няспрыяючае надвор'е і тэрэновыя цяжкасьці, нямецкія аддзелы пераходзілі часта ад абароны да контр-наступаў. Некалькі разоў яны адбівалі тут наступаючыя бальшавіцкія масы халодным аружжам. За некалькі дзён гэтых цяжкіх баёў бальшавікі страцілі тут акрамя 5 100 палонных і ў некалькі разоў больш забітых, 1754 танкі, 533 гарматы, 287 процітанкавых ружжаў, сотні кулямётаў і аўтаматычных карабінаў.

Другі адрэзак цяжкіх баёў на паўдзённым фронце знаходзіўся на захад ад Чэркасаў. Падчас баёў у студзені бальшавіком удалося тут асягнутымі ўкліненьнямі на захад ад Чэркасаў і на ўсход ад Белай Царквы акружыць нямецкія аддзел.Гэтае сваё акружэньне яны ўзмоцнілі новымі сьвежымі сіламі так, што нямецкія аддзелы доўга не маглі яго праламаць. Урэшце, пасьля некалькіх тыдняў гэта ім ўдалося. Падчас гэтых штодзённых заўзятых баёў былі спрычынены бальшавіком вялікія крывавыя страты ў людзкім і ваенным матарыяле. Толькі ад 4 да 18 лютага бальшавікі страцілі тут 728 танкаў, 800 гарматаў, 58 самалётаў і некалькі тысяч палонных. Немцы страцілі прыгэтым 32 транспартных самалёты.

21 лютага бальшавікі пачалі таксама на[illegible] на [illegible]-ўсход ад Рагачова. Пасьля некалькігадзіннай артылерыйскай падрыхтоўкі, з дапамогай баявых самалётаў, яны кінулі тут у бой 4 пяхотныя дывізыі, каб праламаць нямецкі фронт у кірунку на Бабруйск. Спачатку ворагу ўдалося ўламацца ў становішчы нямецкіх аддзелаў. Немцы зараз-жа кінулі ў бой свае рэзэрвы і з дапамогай баявых самалётаў акружылі мясцовыя ўкліненьні й не дапусьцілі да пралому сваіх лініяў. Таксама поўнай няўдачай скончыліся атакі бальшавікоў на поўдзень ад Бярэзіны. Мясцовыя ўкліненьні бальшавікоў былі акружаны і зьліквідаваны нямецкімі жаўнерамі. Між Рагачовам і Віцебскам ізноў пачаліся баі. Некалькі бальшавіцкіх наступаў, асабліва на прадмосьці Новікі скончыліся поўнай няўдачай.

На паўночным фронце вораг праводзіў атакі на поўнач ад Вялікіх Лукаў, часта з дапамогай танкаў. Два мясцовыя ўкліненьні былі контр-атакамі зьліквідаваны. Пасьля поўнага зьнішчэньня ўсіх ваенных аб'ектаў, нямецкія аддзелы пакінулі руіны гораду Холму. Два з паловай гады быў Холм у нямецкіх руках і супроцьставіўся ўсім атакам ворага. Тут быў ад 21 студзеня да 5 траўня 1942 г. акружаны слаўны нямецкі гэнэрал Шэрэр з сваім войскам. Ня гледзячы на так даўгое акружэньне, ён усё-ж ня здаўся й быў пасьля вызвалены нямецкімі аддзеламі. Пасьля гэтага тут адбываліся вельмі цяжкія баі. Яшчэ 21 лютага тут былі адбіты ўсе атакі ворага, пасьля чаго зусім плянова гэты горад быў пакінуты. На поўдзень ад Ільменскага возера высунутае наперад нямецкае ўкліненьне з горадам Старая Русса, пасьля зьнішчэньня ўсіх ваенных уладжаньняў, было пакінута нямецкімі аддзеламі. На захад ад Ільменскага і на адрэзку Пэйпускага возера, а таксама ля гораду Нарвы бальшавікі прабавалі некалькі разоў, з дапамогай танкаў, праврваць нямецкія лініі. Усе гэтыя спробы былі поўнасьцю адбітыя, бальшавікі страцілі прыгэтым 36 танкаў.

У Італіі адбываюцца таксама цяжкія баі, асабліва наваколл прадмосьця Нэттуно. Ня гледзячы на тое, што вораг поўнасьцю выкарыстоўвае сваю цяжкую марскую артылерыю і стараецца пашырыць гэтае сваё моцна звужанае прадмосьце з дапамогай танкаў, абруч навокал яго моцна заціскаецца нямецкімі аддзеламі, якія памалу, але ўсьцяж зьмяншаюць свае пазыцыі. На поўдзень ад Апрыліі нямецкія войскі акружылі некалькі аддзелаў ворага й поўнасьцю іх зьнішчылі.

Нямецкія баявыя самлёты днём і ноччу бамбардуюць парты ў Нэттуно й Анчыо. Прыгэтым было зьнішчана некалькі складаў амуніцыі і затоплена: 3 гандлёвыя караблі на 14000 БРТ, 1 транспартны карабель на 7.000 БРТ, а 2 на 16.000 БРТ цяжка пашкоджана, далей затоплены 5 фрахтараў на 22.000 БРТ, 1 зьнішчальнік і зьбіта 30 самалётаў. Нямецкія падводныя лодкі акрамя таго затапілі 3 нагружаныя, варожыя, дэсантныя караблі і 1 фрахтар на 15.000 БРТ, 2 зьнішчальнікі і 1 крэйсар. На паўночным Атлянтыку было затоплена 11 ангельскіх канвойных зьнішчальнікаў.

Нямецкае баявое лятунства некалькі разоў цяжка збамбардавала Лёндан. Амаль ува ўсіх кварталах гораду паўсталі вялікія пажары. Акрамя таго былі некалькі разоў збамбардаваны ваенныя аб'екты ў паўдзённай і ўсходняй Англіі.

Англя-амэрыканскае лятунства праводзіла далей свае тэрарыстычныя налёты на гарады Нямеччыны. Асабліва былі спрычынены матарыяльныя страты ў жыльлёвых памешканьнях і культурных памятніках у Бэрліне, Лейпцыгу і Штэціне. Прыгэтым было зьбіта 225 варожых з большасьці 4-х маторных бамбавікоў.

Монтэ Кассіно, або «наперад, Божыя жаўнеры!»
Рысунак: Эрык Шэрль

З УСЯГО СЬВЕТУ

✦ Адзін з карэспандэнтаў газэты АБЦ адведаў у Францыі вайсковую базу, у якой знаходзяцца састрэленыя англа-амэрыканскія самалёты. База займае абшар у абводзе 7. км. Можна сабе з гэтага ўявіць, як высока аплачвае англа-амэрыканскае лятунства свае тэрарыстычныя налёты.

✦ Падчас сваёй візытацыі ўздоўж Атлянтыцкага валу генэралфэльдмаршал Роммэль адведаў умацаваньні ў Нармандыі.

✦ Паводле паведамленьня венскай газэты, у Амэрыцы памёрла вядомая нарвэжская каралева фігурнага коўзаньня — Соня Гэнье. Яна атрымала тры разы на алімпіядах першае месца ў коўзаньні, а потым пачала фільмова-артыстычную кар'еру. Падчас апошніх здымкаў здарыўся выпадак, у выніку якога яна была ранена і памёрла.

✦ Удзел індускай нацыянальнай арміі ў вапошняй японскай афэнзыве выклікаў вялікае ўзварушэньне сярод індускага насельніцтва. Ад пачатку вайны ўцякло дагэтуль з ангельскай арміі каля 100 000 індусаў; з гэтага ліку 15 000 з аружжам у індускую нацыянальную армію.

✦ У сувязі з затапленьнем транспарту англа-амэрыканскіх жаўнераў, падчас якога патанула 1 000 жаўнераў, Вашынгтон высьвсьніў, што выпадак гэты здарыўся ўначы. З нагоды неспакойнага акіяну ўдалося ўратаваць толькі палову жаўнераў знаходзячыхся на барту.

✦ Паводле паведамленьня маскоўскага радыё, галоўнакамандуючы злучанымі вайсковымі сіламі — гэнэрал Айзэнговэр узнагароджаны найвышэйшым савецкім вайсковым ордэнам Суворава — 1-шай клясы. Узнагароду гэтую атрымаў ён, паводле далейшага паведамленьня, за вядзеньне змаганьня супроць Нямеччыны.

Урачыстыя помінкі аб Канту ў Кёнігсбэргу

У 1944 г., праз некалькі месяцаў, будзе адзначацца 400 годзьдзе існаваньня Кёнігсбэргскага унівэрсытэту, які быў заснованы ў 1544 годзе гэрцагам Альбэртам Прускім. Славутны Кёнігсбэргскі унівэрсытэт зрабіў значны ўплыў на беларускую культуру.

Так, калі пры апецы гэрцага Альбэрта ў 1551 годзе была надрукавана біблія на нямецкай мове, дык Мікалай Радзівіл намысьліў ў 1563 годзе надрукаваць таксама біблію на роднай беларускай мове, а князь Канстанцін выдаў ў Астрозе біблію і іншыя рэлігійныя кнігі таксама па прыкладу Прусіі. Ад 50-х да 80 гадоў 16 стагодзьдзя пратэстантызм, не без уплыву багаслоўскага факультэту ў Кёнігсбэргу, распаўсюдзіўся ў Польшчы і Літве. Гэта быў залаты пэрыяд таксама для польскай літаратуры, бо зьявіліся пісьменьнікі добра ведаючыя родную мову, якая да таго часу ў пасьмешку называлася мовай домарашчонай.

Сусьветную славу набыў Кёнігсбэргскі унівэрсытэт праз тое, што там чытаў лекцыі вялікі філёзаф Імануэль Кант (1724—1804).

12-га лютага горад Кёнігсбэрг і яго унівэрсытэт адзначылі 140 год ад дня сьмерці Канта.

Усё жыцьцё Канта было прысьвечана дасьледваньню ісьціны і выканаваньню сваіх маральных абавязкаў. Два словы маюць цяпер асаблівы сэнс у нямецкай мове і ў нямецкім жыцьці: парадак і маральны абавязак.

Кожны немец носіць у сабе сьвядомасьць аб парадку і маральным абавязку. Гэта ўтварылася па ўзорнаму прыкладу двух вялікіх дзеячоў нямецкай гісторыі Фрыдрыха Вялікага і Э. Канта. Кант абаспаваў маральную рэлігію і маральны абавязак, «Катэгарычны імпэратыў», як ён казаў.

Кант асабліва паважаў працу і ўстрыманасьць. У сваіх пэдагагічных лекцыях ён казаў, што вельмі важна, каб дзеці навучыліся працаваць.

Ён нарадзіўся 22 красавіка 1724 году ў Кёнігсбэргу, у сям'і рамесьніка. Сваім стараньнем ён набыў разнастайныя веды.

У унівэрсытэце ён пачаў чытаць лекцыі з 1755 году ў якасьці прыват-дацэнта, а з 1770 году ў якасьці прафэсара.

Ён чытаў лекцыі па астраноміі, матэматыцы, геаграфіі, антрапалёгіі і філязофіі.

Галоўныя яго філёзафічныя творы:
«Крытыка чыстага розуму», (1781 год)
«Крытыка практычнага розуму» (1788 год)
«Крытыка здольнасьці развакаць» (1790)

«Крытыку практычнага розуму» ён закончыў словамі, што яго заўсёды захапляе і зьдзіўляе зорнае неба па-за намі і маральны закон унутры нас.

Кант глядзеў з вялікай надзеяй на будучыя часы і прапанаваў умовы векавечнага міру на зямлі. У сваім творы «Вечны мір» ён разважаў аб дзяржаўных формах і вызначыў, што трэба адрозьніваць формы ўлады ад формы кіраваньня.

Форма ўлады можа быць, па яго азначэньню, адзінаначальная або арыстакратычная або дэмакратычная. Але пры ўсякай з гэтых формаў улады кіраваньне можа быць рэспубліканскае або дэспатычнае.

Гэта азначае, што магчыма называць дэмакратыяй і мець дэспатычную форму кіраваньня. Нястомны дзеяч і гэні чалавецтва Э. Кант заўсёды будзе славай свайго народу і роднага гораду.

Слава Канта сусьветная. Яго ведаюць і яго паважаюць на Захадзе, у Індыі, Кітаі і Японіі.

У Токіо маецца храм чатырох сусьветных мудрацоў, у якім яго паставілі і паважаюць разам з Будай, Сакратам і Канфуцыем.

Японскі гэнэральны консул таксама прымаў удзел ў сьвяткаваньні 140-годзьдзя ад часу сьмерці Канта і ўсклаў лаўровы вянок з надпісам «Эмануэлю Канту ад японскага народу». У Кёнігсбэргскім унівэрсытэце адбыліся урачыстыя паседжаньні з адпаведнымі дакладамі. Беларускі народ выказвае сваю пашану вялікаму філёзафу.

†
20-га лютага 1944 году
пасьля цяжкой хваробы
памёр
ЯЗЭП АКРУШКА
у веку 45 гадоў.
Глыбокае спачув[illegible] сям'і
выказвае
Беларускае Аб'еднаньне
у Беластоку

Дасягненьні Нямеччыны ў барацьбе з грыпам

Грып — хвароба вядомая некалькі стагодзьдзяў таму раней, якая пад назвай «ангельскі пот» ужо ў сярэднія стагодзьдзі наведвала Нямеччыну і выклікала вялікія афяры. Апошняя найвялікшая эпідэмія началася ў Эўропе ў 1917 годзе і пагасла толькі ў 1921/22 гадох. Асабліва вялікія афяры ад грыпа меў Савецкі Саюз, у якім эпідэмія прайшла пад назвай — «іспанка».

З таго часу Нямеччына ня мела такой небяспечнай эпідэміі грыпу. Апошняя больш лёгкая эпідэмія была ў 1937 годзе, калі грып распаўсюджыўся, але без цяжкіх вынікаў.

Цяпер паведамляецца ў замежных газэтах, што эпідэмія грыпу ахапіла Англію і З.Ш.А. і што там ад грыпу многа сьмяротных вынікаў.

Вядома, што грып зьвяртаецца праз некаторы час на некалькі гадоў. Вядома, што эпідэмія грыпу асабліва пашыраецца, калі наступае цёплая сырая зіма замест сьнежнай і халоднай. Сырая дажджлівая пагода, звычайна, азначаецца як грозная пагода.

Бязспрэчна, што Сярэдняя Эўропа, у адносінах пагоды, знаходзіцца ў лепшым становішчы, чым ангельскія астравы, дзе туман і вільгаць і маласьнежныя цёплыя зімы ствараюць прадпасылкі для цяжкай эпідэміі грыпу.

Сучасная Нямеччына ня мае эпідэміі грыпу. Гэта тлумачыцца ня толькі кліматычнымі ўмовамі, якія спрыяюць распаўсюджваньню эпідэміі.

Сучаснае агульнае становішча Нямеччыны лепш чым у 1917 годзе: насельніцтва лепш корміцца і больш загартована. У другую сусьветную вайну Нямеччына ўступіла з упарадкаванай гаспадаркай і з большымі харчавымі запасамі. Акрамя таго, працавіты нямецкі народ больш звычан да працы, чым ангельцы. Звыкласьць да працы, трэніроўка загартоўваюць чалавека і ён ня так успрыймае хваробу, як зьнежаны і лянівы чалавек. Акрамя таго, прапоўныя Нямеччыны ў вялікай ступені атрымоўваюць харчы з вітамінам С, які дапамагае арганізму бараніцца ад прастудных хвароб.

Усе памянёныя акалічнасьці, як роўнамерная звычайная працаздольнасьць, палепшанае харчаваньне і лепшыя кліматычныя ўмовы, у сувязі з дбайнасьцю кіраўніцтва, забараняюць насельніцтва Нямеччыны ад эпідэміі грыпу.

Акрамя дбайнасьці і прафілактычных мерапрыёмстваў рашаючую ролью адыгрывае лячэньне.

Цяпер ужо вядома, што грып ёсьць інфэкцыя і што зараза перадаецца мікробамі, або зусім маленькімі нябачнымі цельцамі.

У пачатку вайны немец — дасьледчык прафэсар Гааген з Штразбурга вынайшоў прышчэпную матэрыю, каб бараніцца ад грыпу, і вырабіў адпаведную сываротку. Гэта вынаходзтва паказвае, што нямецкая мэдыцынская навука займае першае месца ў гэтым сэктары.

Трэба адзначыцаь, што гэтага лякарства пакуль што здабыта не даволі многа і пагэтаму супроцьгрыпознай сывараткай трэба карыстацца, калі хвароба прымае цяжкую форму і пагражае жыцьцю і калі іншыя спосабы лячэньня не даюць адпаведных вынікаў.

Каб не распаўсюджваць хваробы, кожны павінен прытрымлівацца дысцыпліны і сьцерагчыся іншых людзей, калі ён кашляе «Кашаль не хвароба» — казала старая прыказка. Сучасная навука паказвае, што кашаль ёсьць заразная хвароба. Штодзённае абціраньне халоднай вадой, або халодны душ загартоўваюць чалавека і ён становіцца ня ўспрыймальным да прастудных хвароб.

Хворыя грыпам, асабліва лёгкай яго формай, самі здольны дапамагчы сабе — трэба некалькі дзён паляжаць і прапацець ад травянога чаю.

Толькі тады, калі ўзьнікае трасавіца і пяжкі кашаль з больлю ў грудзёх, трэба зьвяртацца да ўрача.

Нямецкія вучоныя працуюць далей, каб павялічыць выраб супроцьгрыпознай сывараткі, якую вынайшоў прафэсар Гааген.

З БЕЛАРУСКАГА ЖЫЦЬЦЯ

Зэльва

Школы ў Амтскамісарыяце Зэльва.

Зэльвянскі Амтскамісарыят па займаемай ім тэрыторыі і колькасьці грамад з'яўляецца ў Ваўкавыскім павеце найменшым — мае толькі 7 грамад.

Апошні агляд школ памянутага Амтскамісарыяту паказвае, што там школьная справа абстаіць вельмі добра: у кожнай грамадзе існуе школа, маецца 14 настаўнікаў з дастатковай колькасьцю вучняў.

Дзякуючы ініцыятыве сьвятара Вішэнкі і добрым адносінам да школьнае справы Зэльвянскага сп. Амтскамісара ўсе шолы зараз працуюць добра. Трэба адзначыць, што школамі ахоплены амаль усе дзеці школьнага ўзросту, заняткі ў школах з мэтадычнага боку пастаўлены правільна, настаўнікі досыць падрыхтаваны і добрасумленна адносяцца да сваёй справы.

Апрача гэтага, у апошнія часы ў Зэльвянскім Амтскамісарыяце наладжваюцца настаўніцкія канфэрэнцыі, на якіх з удзелам настаўнікаў разьвязваюцца некаторыя мэтадычныя пытаньні й пытаньні школьнага жыцьця.

Пажадаем далейшых посьпехаў Зэльвянскаму Амтскамісарыяту на гэтым шляху.

Пружана

Успамінаюцца тыя дні...

Насельніцтва Пружаны надзвычай задаволена, што нашыя дзеці вучацца ў беларускай школе на нашай роднай, дарагой нам мове. Вучыцца тут да 600 дзяцей, і ў будучым школьным годзе праектуецца тут адчыненьне беларускай гімназіі. Усе беларусы вельмі ўдзячны нямецкай уладзе, што яна справядліва вырашыла справу школьніцтва на беларускіх абшарах Беласточчыны. Бо, і, сапраўды, палякоў у Пружане вельмі мала, ды гэта ўсё прыезжыя. Насельніцтва ў Пружане і ў вакалічных вёсках выключна беларускае.

Мы рады, што нашых дзяцей ужо больш не калечаць духова, ня змушаюць іх апалячвацца, як гэта было за польскага панаваньня. Не калечаць духова нашых дзяцей і [illegible]авікі. Ужо прыйшоў канец іх панаваньню на нашай зямлі!

Але яшчэ памятуем мы тыя дні, калі лепшых сыноў Беларусі заганялі ў Бярозу Картузкую толькі за тое, што яны супраціўляліся апалячваньню нашых дзяцей. А ці-ж мала было такіх лягераў, як Бяроза Картузкая, дзе сядзелі беларусы, украінцы і немцы?

Калі ўспыхнула вайна 1939 году, усе гэтыя польскія папугаі, якія крычалі, што «і гузіка не дамы!», пад націскам нямецкіх аддзелаў паўцякалі, пакідаючы і свае плашчы з гузікамі.

Беларусы разьбілі Вярозу Картузкую, як толькі разьбегліся гэтыя «ваякі». Адтуль пачалі выходзіць замучаныя, сівыя, спухшыя ад голаду людзі. Яны ледзь трымаліся на нагах. Перад імі была свабода! Цяжка ўявіць сабе радасьць людзей, якія стаялі ў вабліччы нямінучай сьмерці. Вызваленыя немцы і беларусы, як браты, разьвітваліся, накіроўваючыся ў дарогу да сваёй хаты. Зараз-жа былі знойдзены фурманкі. З асаблівай апекай адносіліся беларусы да вызваленых. Шмат сярод іх было немцаў, забраных палякамі яшчэ ў 1920 годзе. Ехалі праз Пружану. Памятую, як сягоньня, той дзень, калі беларускае насельніцтва Пружаны зрабіла цэлую маніфэстацыю, выносячы, хто што меў найлепшага гэтым ахвярам польскага тэрору. Ад іх расказаў аб зьдзеках і катаваньнях у Бярозе Картузкай народ плакаў. Мы памятуем гэтыя дні. Памятуем, калі польская паліцыя хадзіла па рынку з гумамі і біла направа і налева кожнаг беларуса. Яны чулі свой канец.

Гэта варта прыпамятаваць многім тым палякам, якія сягоньня кідаюць каменьнямі ў беларусоў, разыгрываючы перад нямецкімі ўладамі вялікіх іх прыхільнікаў, а беларусоў прадстаўляючы, як бальшавікоў, або бандытаў.

Правакацыя не ўдаецца. Пружанцы цьвёрдым шагам ідуць па сваім нацыянальным шляху, ведаючы, што толькі Нямеччыне яны ўдзячны за сваё вызваленьне з-пад польскае і бальшавіцкае няволі.

І. Л.

Дабучын

Родная школа.

Даўгія годы змагаўся беларускі народ за сваю нацыянальную родную школу. Яшчэ за панаваньне тут Польшчы былі ў нас творафны беларускія культурна-прасьветныя арганізацыі, як Таварыства Беларускае школы, а пазьней Беларускі Інстытут Гаспадаркі і Культуры. Але розныя польскія панкі, панасыланыя сюды з каранной Польшчы ў мэтах апалячваньня беларусоў, рэпрэсыямі і гвалтам спынялі работу нашых змагароў за нацыянальную справу нашага народу. А што было пры бальшавікох? Замест роднай беларускай школы беларусы атрымалі жыдоўска-расейскую школу, якая мела на мэце ўзгадаваць з нашых дзяцей сталінскіх апрычнікаў, рэнэгатаў і «савецкіх патрыётаў». Усё гэта мы перажылі. Нашыя прыгнятальнікі разьбіты ад сільнага ўдару нямецкае зброі. Цяпер нашая культура займае пачэснае месца і ўсьцяж разьвіваецца, дарма, што цяжкія ваенныя ўмовы.

У нашай вёсцы Дабучын ужо другі год існуе беларуская школа, у якой вучыцца больш 200 дзяцей. Сэрца радуецца, што нашыя дзеці могуць вучыцца ў сапраўды беларускай школе, хоць гэта надта не-да спдобы нашым ворагам. Час ад часу ў школе ладзяцца пастаноўкі і вечары, на якіх прысутнічаюць і бацькі. Асабліва ўрачыста была праведзена ёлка, зладжаная на праваслаўныя Каляды. Вучні з запалам прыймаюць удзел у пастаноўках. Ужо паказалі свае здольнасьці многія вучні малодшых і старэйшых клясаў. Прыемна зайсьці ў родную школу, пачуць беларускую песьню ў выкананьні вучнёўскага хору пад кіраўніцтвам с. Я. Скоблі, пабачыць, як растуць новыя беларускія сілы, якія будуць далей прадаўжаць нашую працу. Родзіцца моцная вера, што ўжо ніхто нас не пераможа, ніхто ня спыніць нашага вызвольнага руху. Цяпер ужо мы можам сьмела глядзець у сваю будучыню.

ВАСІЛЬ.

Менск

Беларуская краёвая бібліятэка.

У сувязі з перабудовай беларускага культурнага жыцьця, якое праводзіцца цяпер Беларускай Цэнтральнай Радай, на парадку дня будзе пастаўлена і справа бібліятэкаў у Беларусі.

Насамперш, з бібліятэкаў павінна быць выкінута ўся спадчына па бальшавізьме, — прапагандовая і агітацыйная савецкая літаратура, пакідаючы толькі творы, якія могуць служыць для пазнаньня бальшавізму, або да змаганьня з ім. Асаблівая ўвага павінна быць зьвернута на тое, каб ня згінула нічога важнага для Беларусі і яе навукі, ці культуры. Усе кнігі і рукапісы будуць сабраныя і зьвезены з розных месцаў у агульную навуковую бібліятэку, у будынку Беларускае Цэнтральнае Рады, дзе ўсё гэта будзе належна і старанна падабрана й упарадкавана. Пры новай краёвай бібліятэцы будуць створаны агульныя аддзелы навукі і літаратуры.

Адмысловы аддзел будуць складаць шматлікія, сабраныя з розных крыніцаў, літарацкія творы краёвага значэньня, якія будуць першарадным каштоўным матарыялам для будучыні краю. Матарыялы гэтыя падбіраюцца і апрацоўваюцца з нямецкага боку ўжо даўно з адмысловай стараннасьцю і ўвагай.

Як вынік гэтых новых мерапрыемстваў, г. Менск, а тымсамым і Беларусь будзе мець багатую навуковую бібліятэку, якая паводле свайго абыйму, будзе набліжацца да вялікіх навуковых бібліятэкаў заходняе Эўропы. Таксама і заходня-эўрапэйская веда будзе тут вельмі паважна прадстаўлена, і ў далейшым будзе зьвернена асабліва вялікая ўвага на яшчэ большую разбудову гэтага аддзелу. Гэта поўная значэньня для культурнага жыцьця праца пачнецца ад урачыстае перадачы маемасьці багатае навуковае былое унівэрсытэцкае бібліятэкі ў беларускія рукі.

З поўным даверам робіць гэта нямецкае кіраўніцтва, якое дагэтуль так старанна ахоўвала каштоўныя для навукі і культуры матарыялы перад згубаю і зьнішчэньнем, бо ведае, што гэта паслужыць агульнай мэце, да якой імкнуцца абодвы народы, да адбудовы у будучыні новае Эўропы і агульнае эўрапэйскае веды і культуры.

Слуцак

Дзякуючы дапамозе акруговага камісара, Беларускі Дом Культуры ў Слуцку зноў распачаў сваю працу. На ўрачыстае адчыненьне, на якое складася выступленьне менск[illegible]цкай групы Шамрова, усе білеты былі загадзя распраданыя. Слуцкая тэатральная група, хор і аркестра ізноў распачалі свае заняткі, так што ўжо ў лютым можна спадзявацца рэгулярных прадстаўленьняў і канцэртаў.

МАСЕЙ СЯДНЕЎ

* * *

Я ляжаў на зямлі і хацеў, каб дажджы
На мяне сьветлым ліўнем лілі.
Вад неба, і цела і твар палашчы! —
Я ня ўстану з зямлі.

Так прыемна мне. Пара, як дым,
Ад мяне пранікае з вадою ў траву.
Льлецца дождж, як з вядра. У раку маладым
З ручаямі сплыву.

Пасьля сонца наступнага парай з ракі
Паднімуся я ў неба... Пракоціцца гром—
І на поле, на рэкі, кусты, лазьнякі
Упаду я дажджом.

1941 г.

Турэцкая карчма

(Заканчэньне).

— А, дзякаваць Богу, у бацькоў вашых усё ў парадку: жывыя, здаровыя...: і паненкі таксама і... жывёла гадуецца і ўрадзіла добра.... Ягомасьця харужыча на мінулым тыдні ў Навагрaдку бачыў. Вось уцешыцца, калі вашых пабачыць. А гаварыў: «Ня ведаю, ці хлапец на сьвята прыедзе. Служба на граніцы адказная, ды дарога далёкая.» Аж тут, вашаць, узяў ды прыехаў.

— І то ня сам, а з госьцем. Гэта мой сябра па службе. Баўтрук Пачабут — прадставіў Багдан свайго таварыша, крышку нясьмелага, з сьветлымі, кучаравымі валасамі і рэдкімі вусікамі.

— А, вітайце! Дужа прыемна, што здведалі наш павет — прывітаўся з ім Будрык.

— Ну, але што-ж гэта так стаяць будзем. Янкель, мёду! — загадаў харужыч.

Янкель, стары, прыгорблены жыд, стаяў ужо тут.

— Чалом, пане харужыч! Даўненька мы вашай міласьці ў нас ня бачылі.

— А ты яшчэ жывеш? — прывітаў той жыда. — Ці ты часам не забыўся памерці. Як я толькі цябе памятаю, ты ўсё крэхчаш, а паміраць і ня зьбіраешся.

У гасподзе паўстала вясёласьць.

— Ну, што я зраблю, калі Бог так дае— вінавата тлумачыўся карчмар. — А ваша міласьць хай ня гневаецца. мёду зараз прынясуць. Самага старога прынясуць. А мо' гарэлкі чарку?

— Гарэлка, — гэта мужыцкі трунак.

— Затое добра грэе, ваша міласьць.

— Але сьмярдзіць пагана. Ты мне лепш мёду грэтага!

— Добра, зараз будзе.

Ён шапнуў нешта на вуха сыну Іцку, а сам хацеў вярнуцца на сваё месца каля прылаўка.

— А колькі табе гадоў, Янкель?—затрымаў яго харужыч.

— Гэ, шмат. І зьлічыць не патраплю — махнуў рукой. — Калі я атрымаў прывілей на Турэцкую карчму — цягнуў далей, крыху памяркаваўшы — мне было 50 гадоў. А сталася гэта ў той самы час, калі яго міласьць гаспадар Жыгімонт Казіміравіч заняў пасад[1]). Вось і зьлічыце.

— З той пары мінула ўжо, братка, трыццаць сем гадоў. Значыцца табе цяпер блізка дзевяцьдзесят.

— Ато-ж так, ваша міласьць.

Янкель, соўваючы ногі, пацягнуўся на сваё месца, а Іцка між тым прынёс дзьве паўкварты грэтага мёду, як запэўніў, самага старога.

— А есьці што маеш?—спытаўся Багдан.

— Толькі шчупак смажаны на алеі.

— Ну, добра, давай шчупака, а толькі шпарка.

— Зара, зара .... — і Іцка хутка зашлёпаў па падлозе.

Багдан з сваім сябрам падселі бліжэй да агню, а стары мечнік прысеўся да іх. Быў гэта добры прыяцель Багданавага бацькі. Некалі ў маладосьці разам служылі пад аднэй харугвай падчас маскоўскай вайны, якая цягнулася амаль дзесяць гадоў[2]). Разам білі маскалёў пад Аршай, разам зносілі ўсе цяжары й прыкрасьці паходнага жыцьця, разам цешыліся перамогамі.

Абодва прыяцелі любілі ўспамінаць мінулыя часы і наракаць на тое, што так доўга няма вайны. Надакучыла ім «грэчку сеяць», была ахвота пагуляць яшчэ на полі, пакуль маглі насіць зброю. Асабліва Ярэма Буірык нецярплівіўся. Калі толькі спатыкаў каго з пагранічных замкаў, цікавіўся як там на мяжы, ці ня пахне вайною.

— Ну, а што там чуваць на граніцы. Ці хутка будзем біцца?

— Ой, здаецца, ня хутка, — адказвае за Багдана яго сябра, бо той быў ужо заняўся смажаным шчупаком. — Маскалі сядзяць ціха і ня рыпаюцца.

— А чаго-ж ім рыпацца — выбухнуў раптам мечнік — Распаніліся ў нашым Смаленску дый годзе.

Дваццаць гадоў паношацца. А мы сабе сядзімо, мядок смокчам і пана Бога хвалім, што яны ня рыпаюцца, што па Віцебск руку не выцягаюць. А суседзі нашай бясьпечнасьці толькі дзівуюцца, і нядбальствам нашым лішне выхваляюцца. Ужо і панове ляхі на нашыя землі ласа зіркаюць, на Украіну аблізваюцца, у Падляшшы свае парадкі заводзяць, а нас і ня пытаюцца. Ці затым бацькі і дзяды крывёю і потам гаспадарства нашае будавалі і нам у спадчыне пакінулі, каб цяпер суседзі ў нашай зямлі, як у сябе дома, паношыліся? А ці не пара ўжо гэтаму палажыць канец?

Ці не пара ўжо, паны-браты, пра сваю бацькавіну ўпомніцца

Гэтыя словы заслужанага ваякі прагучэлі, як кліч. Але як раптоўна ён выбухнуў, так і заціх. Выказаў тое, што само вырывалася вонкі і спыніўся. Іцка, узяўшы з печы на лучынку вагонь, пачаў запальваць лаёвыя кагапцы, бо рабілася ўжо цёмна.

Пасьля прамовы мечніка запанавала ў карчме цішыня, нейкая ўрачыстая цішыня і трывала доўгія хвіліны, аж падсудак Макара Дундзіла, падумаўшы, прамоўвіў сваім спакойным зраўнаважаным голасам: — Шчасьліва пануючы нам гаспадар яго міласьць, седзячы ў Кракаве, не жадае сабе вайны, а супакою на старасьць. Зноў запала працяглая цішыня. Гэтым разам замуціў яе Якуб Мурзіг, малады баярын з татарскай ваколіцы

— А на мой розум добра было-б, каб мы мелі свайго гаспадара, а паны ляхі свайго — заўважыў ён. То-ж мы на тое маем вялікага князя, каб ён заўжды сядзеў у Кракаве? Ці паны-ляхі ня могуць знайсьці сабе караля акром нашага гаспадара?

— О, гэта праўда.

— Добра вашаць гаворыш.

Усе раптам ажывіліся.

Відаць, малады татарын выказаў тое, што кожны з іх думаў, толькі не адважыўся сказаць. Цяпер усе асьмялелі. Кожны хацеў забраць слова, выявіць сваю думку, падзяліцца сваімі поглядамі.

Такое раптоўнае ажыўленьне занепакоіла нат' пана Тараса Кіндзюка, які перадусім цаніў супакой, і сам шмат гаварыць ня любіў, хаця еў за трох, а выпіць магчым быў за пяцёх. Затое ён распаясаўся, як парсюк на адкорме і такую меў тушу, што ледзь праціскаўся праз самыя шырокія дзьверы, а каб яго апаясаць, трэ было-б зьвязаць два паясы разам. Гэта так гаворыцца жартам, але магло-б быць і напраўду, бо Тарас Кіндзюк найчасьцей хадзіў у распаяску.

От-жа, ён стукнуў кулаком аб стол і, шырока разьзявіўшы рот, загарланіў сіплым голасам.

— Панэ-браты! Панэ-браты!

Усе прымушаны былі сьціхнуць, бо добра ведалі, што Тарас Кіндзюк ня спыніцца, пакуль ня скажа свайго.

А калі ён гаворыць, усе павінны слухаць, хоць кожны ведае наперад, што ён скажа.

Калі запанавала ўжо цішыня, Кіндзюк памаргаў крышку сваімі шэрымі, заплыўшымі салам вочкамі і ня так ужо голасна, але выраэна і разьвязна прамовіў:

— Панэ-браты! Усенька будзе добра, толькі нічога ня трэба рабіць. Ён заўсёды так гаворыць, калі яму здавалася, што ў краі пачынае нешта рабіцца. Усе да гэтага прызвычаіліся і ніхто не задаваў сабе турбот яму пярэчыць, бо кожны ведаў, што гэта — надарэмна...

— Вашэцёва праўда — дзеля сьвятога супакою згадзіўся Макар Дундзіла. — Усенька само зробіцца.

1) Жыгімонт Стары ўзышоў на трон ў 1506 г.

2) Ад 1512 да 1522 г.

Кёнігсбэрг

Цьвёрдай ступою!

Марш...

Штодзённы ўпарты марш у новыя дні...

Маршыруюць мільёны жаўнераў на змаганьне. Марашыруе наш Край Беларускі да лепшае долі. І мы ўпартай і цьвёрдай ступою йдзем наперад. Шыхаўскі Гурток Беларускага Камітэту Самапомачы 13-га лютага г. г. ладзіў адну з чарговых беларускіх пастановак. Адыграна была камэдыя — «Жанімства па радыё». Пасьля першага выступу шыхаўцы не пабаяліся труднасьцяў, а яшчэ з большай заўзятасьцю разьвіваюць пульсаваньне беларускага жыцьця. Шмат удзячнасьці належыцца нямецкай лягернай адміністрацыі, а перадусім кіраўніку лягеру сп. Бускэ, за вялікую прыхільнасьць да беларускіх пачынаньняў. Беларусы маюць у сваім распараджэньні ўсе тэхнічныя магчымасьці, як сцэна, саля, рэквізыты і інш. Шыхаўцы ў вір свае працы ўпягваюць шмат людзей.. Растуць новыя беларускіякія сілы! Перамогшы перашкоды, зьвязаныя з умовамі працы і жыцьця, яны сваімі выступамі голасна заявілі аб існаваньні і жыцьці беларусоў у Кёнігсбэргу. Гэта быў першы крок. За ім пачалося ідэйнае зьяднаньне ўсіх беларусоў.

Праўда, малады беларускі тэатр яшчэ мае перад сабой шмат працы. У ігры некаторых артыстаў (роля Лявона, жыда і інш.) і ў апошняй пастаўленай п'есе заўважаецца шмат недахопаў. Паважна аднесьліся да сваіх роляў беларускі, выконваўшыя тыпы суседак Настулі і Марцініхі.

Апэньваючы апошнюю пастаноўку, трэба зрабіць вывад, што малады беларускі тэатр, абслугоўваючы беларусоў у Кёнігсбэргу, павінен сур'ёзна працаваць над сабой. У дапамогу яму павінны прыйсьці кіраўнікі беларускае адраджэнчае працы ў Кёнігсбэргу. Трэба зьвярнуць увагу на якасьць пастановак.

Першая група беларусоў на Кёнігсбэргскім бруку — гэта былі ціхія, нясьмелыя чужынцы заграніцай. Сягоньня-ж на вуліцах гэтага вялікага гораду усюды спаткаеце людзей з беларускім значком «Пагоні», прычэпленым на пальце. Гэта беларусы Беласточчыны даюць свой нацыянальны адказ розным «Кур'ерам Беластоцкім», якія цьвердзяць аб польскасьці [illegible]. Беларусы Беласточчыны, апынуўшыся ў Кёнігсбэргу, увайшлі ўжо ў беларускі нацыянальны марш і па кёнігсбэргскім бруку цьвёрдаю ступою новымі кадрамі ідуць на падмогу змагаром на Бацькаўшчыне.

Шыхаўцы! Пры вашых фабрычных варштатах Вы спаўняеце свой абавязак, вымаганы ад вас сягоньнешнім змаганьнем. У сваёй-жа нацыянальнай працы куйце духовае аружжа і гартуйцеся самі на змаганьне з ворагамі Бацькаўшчыны!

Цьвёрдай ступою мы вернемся сьвядомымі беларусамі пад родныя стрэхі.

Ула-ка.

Ліцманштат

У мінулым тыдні была выслана дэпэша ад імя ўсіх сяброў Ліцманштацкага аддзелу БКС, на рукі Прэзыдэнта Беларускага Народу наступнага зьместу: «Агульны сход Ліцманштацкага Аддзелу БКС вітае сп. Праф. Р. Астроўскага на Ягоным новым высокаганаровым становішчы Прэзыдэнта Беларускага Народу і выражае сваю поўную салідарнасьць з усімі Ягонымі пачынаньнямі на карысьць і славу нашай Бацькаўшчыны.

Жыве Беларусь!»

Дня 23-га сьнежня 1943 г. адбыўся гадавы сход усіх беларускіх сяброў аб'едналых у Ліцманштацкім БКС. Галоўнай задачай сходу быў выбар новага ўраду на бягучы год.

Перад выбарамі старшыня С. М. Габруковіч даў цікавую справаздачу аб працы за мінулы год. Між іншым, сказаў ён, што імкненьнем Ліцманшт. БКС было як найбольш скупіць Беларусоў навокал БКС і старацца пашыраць сярод іх нацыянальнае ўсьведамленьне. Былі праведзены ў гэтай мэце два курсы беларусаведы, адзін курс бугальтэрыі, адзін курс краўецтва. Улетку было прачытана некалькі рэфэратаў беларусазнаўства для беларускіх сяброў, згуртаваных у Кутне. Сэкцыя рэфэратаў дала шмат цікавых працаў: інж. Клімантовіч прачытала некалькі рэфэратаў з сацыяльнага жыцьця Беларусі, праф. В. Крэнь правёў цыкль цікавых рэфэратаў аб узгадаваньні моладзі на Беларусі, пачынаючы ад XIX стагодзьдзя, аж да цяперашняга часу. Шмат было прачытана рэфэратаў на іншыя тэмы.

Тэатральная сэкцыя дала пяць пастановак: «Паўлінка», «Штучка шчасьця» і інш. Сэкцыя моладзі вядзе ў шырокім маштабе культурна-асьветную працу, пад кіраўніцтвам фаховых пэдагагічных сілаў.

З прачытанага пратаколу Рэвізыйнай Камісыі відаць было, што гаспадарча БКС у Ліцманштаце стаіць зусім добра.

У часе выбараў новага ўраду ўсе сябры аднагалосна выразілі бсалютарыям старому ураду і папрасілі ўсіх працаўнікоў астацца на сваіх мясцох і весьці працу далей.

Старшыня ўраду падзякаваў усім прысутным за ласкавы давер і падчыркнуў, што будзе старацца, каб праца ў наступным годзе дала яшчэ больш карысьці нашай уваскросшай да самастойнага жыцьця Бацькаўшчыне.

На заканчэньне сходу, з нагоды паклікацьня да жыцьця БЦР з Прэзыдэнтам праф. Астроўскім на чале, пастаноўлена было выслаць дэпэшу на яго імя, выражаючы сваю радасьць, што Жыве Беларусь!

«Авадзень».

Ляснымі сьцежкамі

На пляцу аднаго з мястэчак стаяць выстраіўшыся ў рады самаахоўцы, стройныя, як маладыя дубы. Яны сваім сакаліным поглядам глядзяць у даль, у вачох гарыць агонь рашучасьці. Перад фронтам, чакаючы баявога заданьня, пахаджвае камандзір зьвязу. Вось у дзьверах камандантуры паказваецца сам камандант, падаецца каманда і ўсе, як адзін, скіроўваюць свае погляды на камандзіра Самаахоўы.

Зьвязовы гучна рапартуе аб баявой гатоўнасьці.

Камандзір, прыняўшы рапарт, вітаецца з усімі, потым на знак камандзіра ўсе акружываюць яго і ён выясняе баявое заданьне.

Раздаецца каманда зьвязовых, чуецца моцны стукат ног: раз-два, раз-два, рукі моцна сьціскаюць аружжа.

У далі чарнеецца цёмная сьцяна лесу, у гэтым кірунку ідуць самаахоўцы. На ўсходзе ясвою чырваньню загарэлася зара і вось паналесам паказаўся вялізарны сонечны дыск і ўся прырода, здаецца ўсьмяхалася ў гэтай цудоўнай, зімовай раніцы....

Сьнег па галінах векавых дрэваў заіскрыўся тысячамі розных пераліваў, дзесьці з бору далятала стуканьне дзяталаў, сойкі весела пераскаквалі з галіны на галіну.

Ціхая каманда. Аддзел бясшумна рассыпаецца баявым ланцугом і кіруецца ў сэрца лесу....

Ціха. Толькі дзе-ні ідзе чуецца трэск упаўшае галінкі, або спалоханы заяц вырвецца з-пад ног, каторага з самаахоўцаў. Лес кончыўся. Пачынаецца даўгое, здаецца, бясконцае багно-дрыгва, парэзанае шматлікімі рэчачкамі, равамі, але й гэта ня стрымоўвае іх. Яны ідуць адважна наперад.

Вось шэрая дрыгва, вырысоўваецца адзін з гэтак званых астраўкоў. Баявы ланцуг самаахоўцаў стальным абручом сьціскае яго.

Красунькі-хвоі ветліва ківаюць сваімі калматымі галавамі, як-бы запрашаючы наперад, але іх цьвёрда йдучых, аднак заўважыў адзін з гэтых ваўкоў, якія не даюць жыць спакойнаму сялянству і гучным рэхам пранёсься па лесе яго выстрал. Адзін з самаахоўцаў захістаўся, некалькі з іх кідаюцца да яго, але ён кажа, махаючы рукою: «хутчэй туды, туды — яны там на гары і іх трэба чым хутчэй адтуль выкурыць...»

Каб яны больш не рабілі шкоды для нашага народу і пахіліўся пад высокую стройную, як маладая дзяўчына, бярозку.

Белы сьнег афарбаваўся чырваньню крыві...

Тымчасам іншыя самаахоўцы кінуліся наперад, мерна і важна затуркацеў кулямёт. Пачуліся сільныя, нібы грымоты, гукі кіданых грэнатаў і ў працягу некалькіх дзесяткаў мінут бандыцкі лягер быў зьліквідаваны: частка з іх была выбіта, а частка схоплена ў палон разам з аружжам і рознымі прыпасамі...

Сонейка весела з вышыні неба ўсьміхалася да самаахоўцаў, як-бы цешылася іхняй перамогай.

Нават ранены таварыш весела сьмяяўся, цешачыся тым, што ўжо гэтыя ваўкі ня зробяць больш нікому ніякае крыўды.

Яны выйшлі на дарогу...

Сонейка весела залаціла вяршыны адвечных дрэваў і залатымі пералівамі іскрылася на касках самаахоўцаў, з грудзей якіх вырвалася:

Мы выйдзем шчыльнымі радамі
На вольны, родны свой прастор».

Яны моцныя, неперaможныя ішлі на гэтых прасторах, якія цешыліся, што маюць гэтакіх сыноў, якія не задумаўшыся, патрапяць аддаць сваё жыцьцё для таго, каб толькі нарадзіць жыцьцё сваёй Бацькаўшчыны.

Кіндзюк крыху супакоіўся і ўткнуўся носам ў кубак з мёдам, а Будрык вярнуўся да старой тэмы.

— Падумайце толькі, паны-браты, як-бы гэта было-б добра, каб яго міласьць гаспадар вараціўся, нарэшце у Віленскую сталіцу з цэлым сваім дваром і больш у Кракаў ня езьдзіў, каб рупіўся адно толькі за дабро гаспадарства нашага, падданых сваіх у крыўду чужынцам не даваў, старыя нашыя парадкі і звычаі пільнаваў, а мову нашую прадзедаўскую шанаваў.

Каб на кожным сойме і пры кожнай іншай нагодзе ня трэба было яго міласьці аб гэтым прыпамінаць. От былі-б шчасьлівыя часы.

Закранутая тэма так усіх захапіла, што ў агульную гутарку ўмяшаўся наш стары дзед-дудар, які дагэтуль, здавалася, спакойна спаў на падлозе, ля печы. Ён паволі падняўся на ногі, разгладзіў двумя рукамі віхрастыя, сівыя валасы і даўгую бараду, кашлянуў і адазваўся:

— Вашыя міласьці! Я, бедны дзед, па белым сьвеце з думаю ходзячы, не адно чуў аб чым зямляне па карчмах гавораць пры кварце.

А як паслухаю, дык усё аб адным. Пагавораць, пагавораць, разыйдуцца і годзе. А як пачнуць гаварыць, дык тое, аб чым вашыя міласьці, нат' і ня думаюць.

— Аб чым-жа гэта? — спытаўся нехта.

— А ўсяляк... Адны гавораць што калі яго міласьці гаспадар так упадабаў сабе Кракаў, дык хай аддасьць віленскі пасад сыну свайму гаспадарычу Жыгімонту Аўгусту, ягож-паны — рады Соймам даўно ўжо за гаспадара нам абралі.

Стары гаварыў гэта нейкім урачыстым голасам, а глядзеў некуды ў далечыню, як-бы зьвяртаўся не да прысутных.

— Іншыя зноў гавораць — цягнуў далей, —што калі паны-ляхі ня хочуць мець сабе караля акром Ягайлавіча, дык можа мы... адступімся, бо-ж не адзін быў у Гэдыміна ўнук — Ягайлы жывуць яшчэ...

— Маўчы, стары, панура перапыніў яго Будрык — ты хіба зашмат выпіў.

—Нічога хмельнага сёньня ў вуснах ня меў, а кажу тое, аб чым зямляне па карчмах за квартай гавораць. А што і да чаго—не мая справа.

Усе маўчалі. Дзед сьціх і цяжка апусьціўся на зямлю, Тое, што ён сказаў, зрабіла вялікае на прысутных уражаньне, аднак, ня ўсім прыпала да смаку. З таго кутка, дзе гулялі ў косьці, пачуўся голас дкору.

— Не наракайце вашаці на караля.

Сказаў гэта ягомасьць, каторага тут ніхто ня ведаў. Дагэтуль папросту не зьвярталі на яго ўвагі.

Ці то мала розных людзей блытаецца на вялікім тракце?

Ці то мала каго занясе Бог у карчму? Затое цяпер ён зьвярнуў на сябе агульную ўвагу.

Па яго зьнешняму выгляду, асабліва некаторым падрабязнасьцям у вопратцы, па ганарыстым манерам, дзёрзкай, фанабэрыстай паставе — можна было дагадацца, што гэта адзін з тых падляшскіх баяраў, каторым падабаецца малпаваць польскую шляхту.

— Не наракайце вашэці на караля,—паўтарыў ён.

Макар Дундзіла абмерыў яго іранічным позіркам і спакойна заўважыў:

— Ягомасьці мыляецца. Мы не наракаем на караля. Мы гаворым аб сваім гаспадару, а трэба ягомасьці ведаць што наш гаспадар тытулуецца вялікім князем. Да польскага караля мы ня маем ніякага жалю. — Так то яно, так — запнуўся той — але наш гаспадар — ёнжа й польскі кароль, — а каралеўская дастойнасьць вышэйшая ад вялікакнязёўскай. — Мы ня маем іншага гаспадара, як толькі нашага вялікага князя і няма для нас вышэйшай дастойнасьці. А калі на тое пазволіць Божая ласка, свайго караля будзем мець.

— Нашую карону, што нямецкі цэзар быў Вітаўту на каранацыю выслаўшы, паны-ляхі перахапілі і дагэтуль у Кракаве трымаюць — умяшаўся Мурзіг.

— Прыдзе такі час — аддадуць — зазначыў паважна мечнік.

— Даў-бы Бог хутчэй.

Багдан Барткевіч дагэтуль не прыставаў да агульнай гутаркі, бо быў заняты ядою. А рыба небясьпечная рэч, калі косьць папярок горла стануць можа. Дык еў моўчкі, але пільна прыслухоўваўся. Затое цяпер, калі міса па шчупаку стаяла ўжо парожняй, а ад булкі хлеба астаўся адно толькі крайчык, ён, старанна аблізаўшы пальцы, чакаў выпадку, каб умяшацца.

Тымчасам фанабэрысты падляшанін ня ўнімаўся:

— Вашаці, наракаеце на паноў ляхаў і на польскія парадкі, а каму, пытаюся, трэба дзякі чыніць за ўсе тыя дастоінствы і клейноты, за ўсе прывілеі і вольнасьці шляхоцкія.

Не да разрыву з каронай польскай, а да мацнейшага злучэньня дарогі шукаць трэба. Тады і мы атрымаем усе тыя правы і вольнасьці, якія польская шляхта для сябе абвавала.

Тут ужо Багдан Барткевіч ня стрываў. Маладая кроў забурліла ў ім. Ён падняўшыся злосна прамовіў:

—А якія-ж гэта правы і вольнасьці? Бушаваць на сойміках, буяніць і самавольнічаць. Для сваёй асабістай карысьці запрадаваць дзяржаўную справу? У часе небясьпекі, замест бараніць айчыну, таргавацца з каралём за прывілеі. Соймы зрываць. Нам такіх правоў і такой вольніцы ня трэба. А нашыя дастоінствы і ўрады мы не ад ляхаў маем, а дзякуючы нашай вернай службе з ласкі гаспадаравай і за Божым прызваленьнем. Не для нашай вольнасьці паны-ляхі за кожным разам нашага гаспадара сваім каралём выбіраюць, а дзеля крыўды нашай, а сваёй карысьці. А калі ўжо ягомасьцю так польскія парадкі падабаюцца, дык ... вольная дарога.

Падляшанін аж зьбялеў са злосьці.

— А якім-жа гэта правам вашаць мяне з краю выганяеш?!

— Ці я не такі родзіч Вялікага Княства, як і ты?

— Такі ды не такі, — спакойна адказаў Багдан. — Відаць пана па халявах. Хто чужому гаспадарству спрыяе, а сваю Айчыну [illegible] да вышэйшай славы, а да паніжэньня і пагібелі цягне — той ня родзіч нам, а здраднік.

— А ўжо-ш.

Падляшанін схапіўся за рукаяць шаблі.

Павольным, фанабэрыстым крокам выйшаў на сярэдзіну гасподы і наіндычыўся:

— Адбрашы, ваша тое, што сказаў, бо інакш...

І выцягнуў шаблю да палавіны ляза.

Багдан Барткевіч, на гэты выклік так раптоўна падняўся з месца, што цяжкі дубовы зыдаль, на каторым ён сядзеў, перакуліўся і з грукатам паваліўся на падлогу. Малады харужыч адпіхнуў яго нагою да сьцяны, а сам, быццам рысь, скочыў ад стала на сярэдзіну гасподы. Над яго галавою мільганула чырвоным водблескам полымя ляза шаблі.

Паляшанін, не спадзяючыся такога звароту справы, а бачачы перад сабой так небясьпечнага супраціўніка, зусім струсіў.

Твар яго зьбялеў, як у нябожчыка. Ён адступіў адной нагой назад а сам неяк скурчыўся і толькі шыю выцягнуў наперад і выцягнуў шаблю дарэшты.

Барткевіч кінуўся да яго. Лязнула сталь, затупацелі па падлозе падкутыя боты. Прысутныя хутка перасоўвалі сталы і лавы, каб зрабіць больш месца і з цікавасьцю чакалі выпіку.

Багдан біўся зусім спакойна і няпрымушана з пэўнасьцю сваёй перавагі. Некалькі спрытных рухаў, пэўных выпадаў і свабодных узмахаў ляза і задыхаўшыся супраціўнік быў ужо прыпёрты да сьцяны.

Яшчэ адзін моцны, шырока разгорнуты ўдар, і шабля самахвала выпала з яго рукі і з лязгам пакацілася пад стол.

Нефартунны шляхціц апусьціў рукі і, засаромлена зьвесіўшы галаву напалоханымі вачамі глядзеў на свайго пераможцу.

Той наблізіўся да яго, падставіў пад самы нос заціснутую ў далоні рукаяць і з пагардай прамовіў:

— Панюхай! Не хачу пэцкаць рыцарскую шаблю ў сабачай крыві.

Ул. КУРБСКІ.

У дапамогу настаўніку

Узімку

Маці з калаўротам
села ля вакна,
хоча ставіць кросны
пад вясну яна.

Завіруха плача
грукае ў вакно,
і грахоча пралка
з ёю за адно.

Каля маткі дзеткі
Селі ўсе ў радок.
Ім прытульна, добра —
цёплы іх куток.

Сіротка

Зіма. Сьцюжа. Люты вецер
Сумна завывае
і вясковую дарогу
сьнегам замятае.

Па дарозе той сіротка
ходзіць, ледзь ступае.
— Дзе паесьці, дзе сагрэцца?
Ён і сам ня знае.

Калі вам прыдзецца, дзеткі,
дзе спаткаць такіх,
вы, як родных, прытуліце,
накарміце іх.

Маці

Гасьне корчык на камінку,
Пацямнела ў хаце.
Поўнач пеўні пракрычалі,
Ды ня сьпіць ўсё маці.

Цягне нітку. Вераценца
З рук упаўшы грукне,
Ды нясьмела, як убогі,
Вецер ў дзьверы стукне.

Уздыхнула цяжка матка,
Аб сынку гадае,
Што ў турме, у паняверцы
[illegible]дывае,

І за што? У толк ня возьме
Бедная кабета
Ні законаў гэтых мудрых,
Ні парадкаў сьвету.

Нашая гаспадарка

Маем дзьве кароўкі: адна рыжая ў белыя латы, мы яе называем «Красуляй». Другая палавенькая — «Зязюлька». Красулька меншая, а больш малака дае, татка кажа, што лепшы завод. А я люблю Зязюльку, бо ня так на шкоду ласа. Ёсьць яшчэ тры авечкі з двума ягняткамі, конік, некалькі курак.

Сын і маці

— Матка, матка? Што ты плачаш.
— І крыжамі неба значыш?
Ці-ж баішся вельмі неба?
То-ж яно дае нам хлеба!
— Бачыш, сынку: цёмна хмара
Залягла, як злая мара,
Градам выб'е наша збожжа,
Хлеб паводкаю зьніштожа,
— Матка, матка! ўжо мінула
Чорна хмара й не чапнула
Нашу хату і збажынку,
А ты плачаш бяз упынку.

ПАЛЕСЬСЕ

Стогне плача і галосіць,
І гудзе Палесьсе:
Плач той вецер ў поле носіць
гоне ў паднябесьсе.
Глуха гоман далятае
з лесу векавога...
І ў тым гомане глухая
Чуецца трывога...
Лес ракоча і бушуе,
лесу ўтораць лозы,
а над гэтым ўсім пануе
вецер і марозы.
Толькі-ж тым ня страшна бу[illegible]
тым, хто ў цёплай хаце,
дзе ёсьць запек і пячура,
Цёплыя палаці.
Дзе так весела шугае
корчык на камінку,
дзе кабеціна старая
ўспомніць пра старынку.
І пачне расказ цікавы,
як даўней жылося,
бо ёй рознай ў сьвеце справы
сьведкай быць прышлося.

ШАВЕЦ

Я шавец — маладзец.
Знаю дзела сваё,
Слухаць мусяць мяне
Капылы і скур'ё.

Пры варстаце маім
Дружна праца ідзе,
жонка дратву прадзе,
Сын мой суча яе.

І багат-бы я быў,
Хоць ня бедзен і так,
Каб лапцей не насіў
Наш мужык-небарак.

Страшны кот

Вынес чалавек у лес шкоднага ката дый пусьціў. Сустракае яго лісіца, дый кажа:

«Ці ня будзеш ты ў мяне, каток, за гаспадара?»

«А чаму ня быць? — буду!»

Вось пайшоў каток да лісіцы ў хату, а ліска пабегла па ўсім лесе хваліцца. Спатыкае мядзьведзя і ваўка і так да іх кажа:

«Я ўжо вас не баюся, у мяне ўжо ёсьць гаспадар».

Яны спалохаліся, дый кажуць:

— «Пакажы ты нам свайго гаспадара». А ліска сказала: «Калі хочаце пабачыць майго мужа, дык палажэце-ж тут вала, а як ён прыйдзе есьці, дык і пабачыце яго, толькі схавайцеся куды-небудзь».

Зараз воўк пабег, зарэзаў вала, прынёс, палажыў, дзе яму ліска казала. А сам схаваўся ў гальлё, што недалёка ляжала, і толькі хвосьцік відаць з гальля. А мядзьведзь узлез на высокі дуб на самы верх. Паслалі яны зайку прасіць ліску з катом.

Падбег той да лісінае хаткі, сказаў скоранька: — «Добры дзень! Прасіў бацька й матка, каб вы ласкавы былі, да нас на абед прыйшлі, хлеба-солі зьелі, чарку гарэлкі выпілі» — дый пабег назад.

Пайшлі кот з ліскаю і давай есьці вала. Кот есьць і мармоча: «Мяў-мяў». А мядзьведзь, на дубе седзячы, паціху кажа да ваўка: «Які ён: сам малы, а ўсё гаворыць, што яму есьці мала!».

Кот добра пад'еўшы, стаў азірацца ўва ўсе бакі і ўгледзеў хвост ваўка, што быў відны з гальля. Яму здалося, што гэта мыш. Ён паціханьку падкраўся дый схапіў ваўка за хвост. Воўк спалохаўшыся, разваліў гальлё і стаў уцякаць. Кот, убачыўшы, што гэта ня мыш, а воўк, сам спалохаўся, ды дзе там уцякаць?

Дай ён на дрэва лезьці ды як-раз на тое, дзе сядзеў мядзьведзь. Мядзьведзь-жа, пабачыўшы, што ён лезе на дрэва, як зараве: «Ён і па мяне йдзе!» Ды са страху — бух на зямлю, крэпка пабіўся, ды пабег, кульгаючы. А кот бачыць, што нікога няма, зьлез з дрэва на зямлю і пайшоў з ліскаю да хаты.

Прыказка: У страха вочы па яблыку. Найгорш, калі баішся: і ліха ня мінеш і надрыжышся.

Коўдрачка

— На што гэта, мама, сьнег узімку йдзе?

— А з яго прырода коўдрачку тчэ.

— Коўдрачку гаворыш, хто-ж пад ёй будзе спаць?

— Тыя, што ў зямельцы мусяць зімаваць: насеньне маленькае, зярняткі, карэньчыкі красак, зёлак і травінак.

Якое значэньне мае сьнег для жыта і для іншых расьлін?

Як ваўкі сьвіньню нашу ўхапілі

Мы жылі пры лесе. У лесе было шмат ваўкоў. Бывала як пачнуць увечары выць, дык аж страшна слухаць. Паглядзеў я ў вакно. Па панадворку хадзіла сьвіньня. Убачыў я, што праз вароты ўбеглі два сабакі, узялі сьвіньню за вушы і цягнуць яе са двара за вароты. Сьвіньня крычыць і ня хоча ісьці, а сабакі валакуць яе за вушы, ды яшчэ ззаду хвастамі б'юць, каб ішла. Я крычу: — «Мама! чужыя сабакі нашую сьвіньню вядуць».

Мама прыбегла, глянула ў вакно і кажа: — «Гэта-ж не сабакі, а ваўкі! Прапала нашая сьвіньня!»

Мама выскачыла з хаты і пачала цкаваць ваўкоў нашымі сабакамі. А сабакі спалохаліся ваўкоў, схаваліся пад сьвіран, дый маўчаць. ! нікога на той час ня было дома, толькі мама, ды я. Ня было каму сьвіньню адбараніць, дык ваўкі і павялі яе ў лес.

Ці бачылі вы ваўкоў?
Якая ад іх шкода?

Паляўнічы і заяц

Быў адзін паляўнічы. Прыйшоў ён у лес, глядзіць — заяц пад кустом сьпіць. Дастаў паляўнічы з кішані табакерку, дый трасець на руку табаку, а сам думае:

«Што я з гэтым зайцам зраблю?

Вазьму я яго, заб'ю, скуру прадам. То не — малыя грошы будуць. Што я за тыя грошы куплю? Куплю авечку і барана. Тая авечка акоціць ягнятак. Ягняткі павырастаюць, я іх тады прадам, — вялікія грошы вазьму.

Буду я тады вялікім панам. Прыйдзе да мяне які бедны чалавек грошы пазычыць, скажа: «Паночку, зрабі мне ласку». А я як крыкну на яго: «Вон пайшоў!» — дый і сапраўды крыкнуў паляўнічы, а заяц прачнуўся дый уцёк.

ПРЫКАЗКІ: З незабітага ліса кажуха ня шыюць. Пасьпех людзям на сьмех. Не кажы «гоп» не пераскочыўшы.

Першая кніжка

Нешта ня доўга пахадзіў Андрэйка ў школу, а ўжо навучыўся чытаць і пісаць. Прыходзіць Андрэйка са школы, прыносіць кніжкі. Сядзе Андрэйка ўвечары за стол з кніжкаю, а бацька, маці, браты меншыя — каля яго. Андрэйка чытае, а ўсе слухаюць. Бацькам уцеха паслухаць сынка, а Андрэйка сам так зсябраваўся з кніжкаю, што ні на мінуту яе ня кідае. Нават сьпіць з кніжкаю.

Пьосьба кніжкі

— Ці ведаеце вы, што сказала-б вам кніжка, каб яна ўмела гварыць?

Яна-б сказала:

1. Абыходзьцеся са мною ашчадна.
2. Не перагібайце мяне папалам. Гэта псуе мне аправу.
3. Ня кідайце мяне куды папала, іначай я скора раскудлачуся і парвуся.
4. Не кладзеце ў мяне ручак, алаўкоў і нажоў. Гэта вельмі псуе мяне.
5. Не рабеце на мне ніякіх подпісаў і малюнкаў.
6. Бярэце мяне чыстымі рукамі.
7. Помніце, што я хачу быць чыстай і цэлай.
8. Не насеце мяне ў кішані, а толькі ў торбачцы, ці ў партфэлі.

ВЕРАБ'І

Была халодная зіма. Ня было чаго вераб'ям есьці. Паляцелі вераб'і на гумнішча. Знайшлі там каласок і пачалі за яго біцца. Доўга яны біліся, аж пакуль певень ня ўгледзеў каласок, ухапіў яго, дый панёс.

Дзедавы байкі

Хадзіў да нас часта стары дзед. Ідзе па ціху, апіраецца рукою на кій. Прыдзе на ганак, прывітаецца з усімі, потым сядзе, запаліць сваю люльку.

Мы, дзеці, зараз сядзем каля дзеда:

— Дзедка любы, раскажы нам байку.

Пачне дзед апавядаць дзіва байкі, скончыць адну, зноў пачынае другую.

А мы толькі слухаем і дзівімся.

Цэлы дзень гатовы слухаць дзеда.

Такія дзіўныя ў яго былі байкі.

Мы скажам потым дзеду — «дзякую» накормім яго, прынясем яму і мядку.

Добры гэты [illegible]

Гістарычная спраўка да назову „Літва“

Князь Міндоўг у 1242 годзе спыніў татарскае войска ў ваколіцы Ліды, а ў 1249 годзе пад Койданавым на рацэ Няцечы разьбіў яго, яно адступіла далёка на ўсход, пакідаючы Міндоўгу вялікую здабычу і слву пераможцы. Такім чынам, улада Міндоўга была пашырана на ўсю этнаграфічную Беларусь. Уся Крывічанская зямля прызнала яго вярхоўную ўладу. Так паўстаў спакой на ўсходніх граніцах. Каб умацаваць заходнія граніцы, князь Міндоўг у 1251 годзе, быўшы праваслаўным, прыняў каталіцтва, ён гэтым спосабам хацеў уберагчыся ад Крыжацкіх нападаў супроць «паганаў». Прыняцьцем каталіцтва, апрача пасады, князем быў заложаны пасад каталіцкага біскупства. Каталіцтва стала дзяржаўным веравызнаньнем, у той час, як раней было грэцкае праваслаўе ў сьвятой Русі.

Папа Інакэнцы IV, усьцешаны вялікай перамогай каталіцтва, паслаў Міндоўгу каралеўскую карону. У 1252 годзе адбылася ўрачыстая каранацыя. Наваградзкі князь Міндоўг, пераможца над татарамі, абвешчаны быў каралём Літвы.

У гістарычнай літаратуры назва «Літва» ўжываецца ў розным значэньні: этнічным, палітычным рэлігійным. Спачатку гэтая назва ўжывалася ў этнічным значэньні. Літоўцамі або Літвякамі называлася славянскае племя, якое жыло ў вадазборніку ракі Вяльлі; іначай гэта племя называлася яшчэ Люцічы (Люцьвякі, Літвякі, Літоўцы). Аб Люцічах, як славянскім племяні, ёсьць весткі з 997 году, калі каталіцкі місыянэр Войцех, па нахолжаньню чэх. едучы к Люцічам, знайшоў мучанічаскую сьмерць на полі Рашове ў Прусіі, аб чым расказваюць яго спадарожнікі Рдзім і Бэнэдзікт. У X—XII стагодзьдзях Літоўцы-Люцічы ўваходзілі ў склад крывіцкай дзяржавы, з іх асяродзьдзя выбіралі часамі князёў у Полацку, напрыклад: Мінгайло і Гінвіл, праваслаўнае імя якога было Юры (1190—1199).

У пачатку XIII ст. Літоўцы-Люцічы ўнезалежніліся ад Полацку, але пры князі Міндоўгу, які паходзіў з іх племяні, яны ізноў аб'ядналіся з Крывічамі і Дрыгвічамі ў адну дзяржаву. З прыняцьцем каталіцтва, назва «Літва» пачала ўжывацца ў рэлігійна-палітычным значэньні: стала афіцыяльнай назвай каталіцкай дзяржавы, як назва «Русь» была назваю праваслаўнае дзяржавы. Нельга адзначыць пры гэтым, што этнаграфічная мяжа паміж Літоўцамі і Жмудзічамі (як сьведчаць гістарычныя помнікі) не зьмянялася з XIII ст. аж да апошняга часу, а калі і ёсьць дзе якія астравы жмудзінаў у сучаснай Віленшчыне, то гэта азначае, што Жмудзіны там аселіся, калі ўцякалі ад Крыжакоў-Мечаносцаў. Сталасьць і нязьменнасьць этнаграфічнай мяжы між Літоўцамі і Жмудзінамі з аднаго боку і поўная адсутнасьць этнаграфічнай мяжы паміж Літоўцамі і крывічамі — з другога боку, наяўна сьведчаць аб славянскім паходжаньні племяні Люцічы-Літоўцы, аб этнаграфічнай і моцнай спароджанасьці з Крывічамі, Радзімічамі, Дрыгвічамі, Вяцічамі, Северанамі і іншымі, з якімі яны яшчэ аб'ядналіся і стварылі адно этнаграфічнае супольства, адзіны дзяржаўны народ, які ў наступным часе атрымаў назоў Беларусь — Беларусы.

Характэрна яшчэ і тое, што ўсе пералічаныя плямёны ніколі паміж сабою не ваявалі, аб гэтым гавораць усе летапісныя дакуманты. Аб славянскім паходжаньні Літоўцаў можа сьведчыць яшчэ і тое, што Міндоўг, кароль Літвы, першы пачаў ужываць дзяржаўны гэрб «Пагоня». Конныя ваякі-рыцары, якія выйшлі з народнага земляробскага асяродзьдзя, а паміж імі слаўны іх начальнік Міндоўг, зьмянялі адпаведна свайму новаму супольнаму становішчу народна-паганскую ўяву здатнасьці, мужнасьці, красы і дасканаласьці. Земляробскага бога сонца Ярылу адзелі ў вайсковую вопратку, а замест жытніх каласоў далі яму ў левую руку шчыт ваякі, а як сымбаль новай веры хрысьціянскай — паставілі на шчыт шасьціканцовы шчыт. У Жмудзінаў, як і ў спароджаных з імі Латышоў і Прусаў былі іншыя ўяўленьні паганскіх бажэстваў, ня было ў іх вясеньняга бога сонца — Ярылы.

Пасьлядоўнікі нашага рэфарматара доктара Скарыны, да гэрбу «Пагоня» прыдалі сонца і месяц як сымбаль змаганьня сьвятла з цемраю, дня з ноччу. Яна зусім адпавядае вываду нашай дзяржаўна-гістарычнай мінуўшчыны і ў сучасную пару — гэтага кожны беларускі дзяржаўнік ніколі ня можа зрачыся.

Усе вывады ў гісторыі адносна таго, што у Беларускіх (Крывіцкіх) плямёнах былі чужыя князі не адпавядаюць праўдзе, бо беларусы асыміляваны суседнімі народамі, як фінскі і іншыя.

Усе князі былі з этнаічнага Літоўска-Рускага супольства што ў даны мамэнт завецца Беларускасьцю (Крывіяй).

Васіля Русака з Случчыны.

Сялянства ў нацыянал-сацыялістычным сьветапоглядзе

Беларусь — пераважна краіна сялянства. Сялянства захоўвала родную мову і звычаі, калі іншыя станы здрадзілі сваю мову і веру. Працавітае беларускае сялянства вытрымала барацьбу за сваю народную самабытнасьць. Цяжкая доля выпала беларускаму селяніну: ён адбываў прыгон, ён быў ахвярай жыдоўскага капіталізму, ён аставаўся без асьветы. Ён працаваў на зямлі, але ён ня быў уласьнікам гэтай зямлі, зрошанай яго крывавым потам. «Воля—няволя, такая наша доля» — казаў беларус у сваіх прыказках. Пад уціскам і прымусам беларус часта затрачваў свае лепшыя духовыя рысы і ня меў магчымасьці разьвіць свае здольнасьці. Цяпер, у час найвялікшых гістарычных падзеяў, калі вырашаецца нашая будучыня, беларускаму народу неабходна добра ўсьведаміць сьветапогляд вялікага нямецкага народу адносна сялянства.

На гэтае пытаньне адказваюць прамовы аб сялянстве нямецкіх правадыроў, якія мелі яны 12-га і 13-га лютага ў Данцыгу і ў Кёнігсбэргу. У прамове кіраўніка Банэ выказана:

«Нямецкае сялянства процістаўляе капіталізму і бальшавізму старажытныя законы расы і народнасьці і творчай сілы самастойнай асобы. Ён процістаўляе безаблічнаму мноству і калектывізму асобавыя дасягненьні.

«Сутнасьць нацыянал - сацыялістычнага сьветапогляду ёсьць тэорыя расы і племя. Прызнаньне расавай тэорыі ёсьць адначасова прызнаньне вялікай ролі сялянства, таму што з сялянства ўзрос нямецкі народ, таму што сялянства ёсьць носьбітам творчай народнай сілы».

Самастойны і прадвечны селянін падтрымлівае парадак у сям'і і ў народзе. Ён клапоціцца аб зямлі, ён даглядае за ёй і не апустошае яе.

Селянін ёсьць процілежнасьцю качавіку з яго імкненьнем жыць рабункам, разбойніцтвам і які ведае толькі свае часовыя інтарэсы.

З утварэньнем нацыянальных дзяржаваў значэньне сялянства яшчэ больш ўзрастае. Вялікі нямецкі канцлер Бісмарк сказаў: «Без сялянства няма ні дзяржавы, ні арміі». Калі занепадае сялянства, дык занепадае таксама і дзяржава. Капіталізм прывёў сялянства да абядненьня.

Нацыянал-сацыялізм прызнае, што сялянства — гэта аснова і крыніца творчых сіл народу.

Так вырашаецца сялянская праблема ў нацыянал-сацыялістычным сьветапоглядзе. Адпаведныя дзяржаўныя законы ахоўваюць нямецкае сялянства. Нямецкае сялянства карыстаецца культурнымі дасягненьнямі, як і жыхары гарадоў. Нямецкі селянін — гаспадар на сваёй зямлі, але ён не індывідуаліст капіталістычнага пакрою.

Сялянская праблема амаль што аднолькава вырашаецца капіталізмам і бальшавізмам. Пры капіталізме сялянства бяднее, а пры бальшавізме сялянства галее. Капіталізм паступова эксплёатуе сялянства, бальшавізм звар'яцела яго рабуе. Маркс і Ленін не прыдавалі значэньня сялянству. На тэорыі бальшавікоў сялянства ёсьць дробная буржуазная стыхія. Пры капіталізме і пры бальшавізме аднолькава наглядаецца масавы адплыў сялян з вёскі ў горад. Найлепшы твор беларускай літаратуры, «Новая Зямля» Якуба Коласа, быў забаронены бальшавікамі таму, што аўтар аўтар паказаў прадвечнае імкненьне беларуса да ўласнай зямлі.

У адпаведнасьці з такім імкненьнем будзе вырашацца сялянская праблема на Беларусі. Беларус павінен ведаць, як адказвае на сялянскае пытаньне тая ці іншая тэорыя.

КОНКУРС

на найлепшае беларускае апавяданьне

Беларускае Аб'еднаньне ў Беластоку абвяшчае конкурс на найлепшае беларуске апавяданьне, аповасьць і раман. У кожным творы павінна быць апрацована тэма з беларускага вызвольна-нацыянальнага руху. Творы трэба прысылаць найпазьней: 1.) Апавяданьне—да 1-га красавіка 1944 г., 2) аповеесьць—да 1-га верасьня 1944 году. Удзельнічаць у конкурсе могуць усе беларускія пісьменьнікі. Творы трэба прысылаць у Беларускае Аб'еднаньне ў Беластоку ларускія пісьменьнікі. Творы трэба прысылаць (вул. Готтгарта, 1).

Беларускае Аб'еднаньне ў Беластоку вызначыла наступныя прэміі за найлепшыя творы: 1) за найлепшае апавяданьне—500 РМ, 2) за найлепшую аповесьць—1500 РМ, 3) за найлепшы раман — 3 000 РМ.

Разглядаць прысланыя на конкурс творы будзе адмысловае журы, у склад якога ўвойдуць найлепшыя літаратары Беласточчыны.

КОНКУРС

на найлепшы абраз

Адзін беларускі сьвятар праз Беларускае Аб'еднаньне ў Беластоку абвяшчае конкурс на найлепшы беларускі абраз пад назовам «Жыве Беларусь!»

У конкурсе могуць прыймаць удзел толькі беларускія мастакі Беласточчыны. За найлепшы абраз будзе выплачана прэмія ў суме 1000 РМ.

Абразы прысылаць у Беларускае Аб'еднаньна ў Беластоку (вул. Готтгарда, 1). Апошні тэрмін прысылкі абразоў вызначаны на 31-га мая 1944 г.

Назіральнік у адным з зьнішчаных танкаў.

Недалёка заспасабляючага шляху на адным з састрэленых савецкіх танкаў жаўнеры пяхоты абралі сабе назіральны пункт.

Бліскаўкі

Адна з вёсак у Беласточчыне. Моладзь зладзіла вечарынку. Весела й радасна. Іграе музыка. Мы танцуем свае нацыянальныя танцы. Настаўнікі стаяць і гутараць паміж сабой, назіраючы вясёлую моладзь. Падыходзіць да іх паляк-мазур. Ён пачынае гутарку папольску. Настаўнік зьвяртаецца да яго пабеларуску й кажа:

— Няўжо Вы дасюль не павучыліся гаварыць на мове таго народу, сярод якога жывеце столькі часу?

З сорамам на твары пачынае мазур гаварыць пабеларуску.

Аказваецца — умее! Яшчэ крыху больш сьвядомасьці і актыўнасьці з нашага боку — і ён зразумее сваё месца сярод беларусоў...

АСОТ.

Аснова выхаваньня нашае моладзі

Беларускі народ, стагодзьдзямі паняволены, стаў у сваім гістарычным разьвіцьці на парозе да новага жыцьця. Факт гэты паставіў і школу перад яе новыві задачамі, а калі возьмем пад увагу, што школьніцтва ў Беласточчыне стаўляе яшчэ толькі першыя шагі, убачым, якая агромная задача стаіць перад нашымі настаўнікамі і ўсім народам.

Беларуская нацыя, многа гадоў падняволеная, падлягала ў галіне выхаваньня розным калечучым яе душу мэтадам. Толькі нячуваныя сілы, дрэмлючыя ў нашым народзе, не дазволілі нарушыць нацыянальныя асновы гэтае душы. Сёньня, калі народ наш атрымаў права на самастойнае выхаваньне, высунулася перад кіруючымі яго адзінкамі патрэба азначэньня яго канкрэтнага ідэалу.

Каб азначыць выхаваўчы ідэал, або ляпей ідэальнага чалавека, трэба сабе ўявіць, якога-б мы хацелі мець грамадзяніна нашай нацыі, які-б прынёс нашаму народу найбольш карысьці. Мы лічым, што гэтым ідэальным грамадзянінам можа быць толькі такі грамадзянін, які быў-бы творчай адзінкай у грамадзтве, сьвядамай сваіх абавязкаў, разумеючай адказнасьць за лёс свайго народу перад гісторыяй і змог-бы бяз хістаньня аддаць, у выпадку патрэбы, сваё жыцьцё за свой народ, за сваю Бацькаўшчыну-Беларусь.

Імкнучыся да гэтай галоўнай мэты, школа мусіць усебакова разьвіваць у сваім выхаванку яго індывідуальнасьць шляхам маральнага умысловага выхаваньня й фізычнага выхаваньня. У выхаванку трэба прабудзіць тыя дрэмлючыя ў ім сілы, якія павядуць яго да ўласнага разьвіцьця. Падставай мусіць быць вера ў магутнасьць маральнага ўзьдзейнічаньня. Каб узгадаваць чалавека актыўнага й сьведамага сваіх абавязкаў, адносна свайго народу, каб узгадаваць яго асабовасьць, мы мусім абапёрціся на тых культурных вартасьцях народу, якія народ наш вякамі здабыў і ўзяць пад увагу сучасныя патрэбы і імкненьні нашага народу на будучыню. Бяручы пад увагу, што народ наш доўгі час знаходзіўся пад чужацкім ярмом і што нацыянальная яго сьведамасьць моцна пахіснулася, мы стаўляем на першы плян патрыятычнае выхаваньне. Мэтай яго будзе нацыянальнае адраджэньне нашага народу. Справа гэтая ёсьць вельмі важная ў Беласточчыне дзе спэцыяльна йдзе польская, расейская, а нават і ўкраінская агітацыя..

Беларус Беласточчыны мусіць быць асабліва адпорным, каб не паддацца спробам чужацкае асыміляцыі. Вялікую ўвагу трэба зьвярнуць на тую частку беларускага насельніцтва, якая, узгадаваная ў духу каталіцка-польскім, па сваёй форме ёсьць польская, а па духовым зьмесьце беларуская. Мы не разумеем падзелу на беларусоў праваслаўных і палякоў-каталікоў, мы разумеем толькі падзел на беларусоў і палякоў бяз розьніцы рэлігіі.

У патрыятычным выхаваньні трэба зьвярнуць увагу на нашае слаўнае мінулае. На кульце нашых слаўных продкаў і беларускіх змагароў мы павінны выхаваць у сэрцах моладзі любоў да Бацькаўшчыны і адказнасьць за яе лёс. Прыклад гэтых волатаў-барацьбітоў за нашу волю няхай будзе той кіруючай зоркай у цемры. Ідэя нацыянальна-патрыятычнага выхаваньня не павінна выходзіць з думкі настаўніка ані на хвіліну. Ворагі вякамі стараліся ўгаварыць нам «ніжшасьць» нашай нацыі. У думках іх беларус быў нечым вельмі нізкім, але даволі толькі ўявіць сабе, што беларус сваю мову і свой нацыянальны характар захаваў міма ўсіх нягод, каб пераканаць увесь сьвет аб чысьціні нашай расы і жыцьцёвай яе сіле. У некаторых беларусаў гэты камплекс ніжшасьці астаўся, але задачай школы будзе яго выкараніць і ўзбудзіць у выхаванку гордасьць з прыналежнасьці да беларускай нацыі і мець гонар называцца беларусам.

Мы мусім так узгадаваць моладзь і ўвесь наш народ, каб яны ведалі, што толькі мы самыя можам вырашыць лёс нашага народу. Аднэй з балячак нашага народу ёсьць брак веры ў нашыя сілы. Мы мусім гэтую загану выкараніць, бо вера ў сілы нацыі ёсьць тым дзейнікам, каторы вывядзе нас з цемры на сьветлы шлях. Праўда, паняцьце нацыі зьяўляецца зусім абстрактным для дзіцяці, але ёсьць вонкавыя адзнакі яе: наш беларускі бел-чырвона-белы сьцяг, Пагоня і нашая нацыянальная песьня. Пагоня й бела-чырвона-белы сьцяг будуць жывым сымбалем нашай сілы, а нашай нацыянальнай песьняй будзем узгадоўваць душу дзяцей і народу.

Сапраўды праўдзівым патрыётам і карысным для нашай бацькаўшчыны грамадзянінам можа быць толькі той, хто апрача веры ў сілы нашай нацыі ёсьць таксама здаровым фізычна і маральна. Дзеля гэтага настаўнік ці то ў школе, ці ў гутарках з дарослымі павінен пашыраць думку асабістай чысьціні, чысьціні памешканьня і г. д.

Праўда, на фізычнае ўзгадаваньне школа адводзіць вельмі мала гадзін, але гэта не зввальняе настаўніка ад праводжаньня кожны дзень хоць некалькі хвілінаў на фізычныя практыкаваньні. Пляновая арганізацыя спартовага жыцьця сярод насельніцтва прынясе здароўю нашых людзей вялізарную карысьць.

Мараль беларускага народу стаіць даволі высока, хоць дзякуючы ваенным абставінам мараль наагул значна абніжылася. З другога боку, як кожны народ, так і наш мае многа заган, як напр. несыстэматычнасьць, непунктуальнасьць, абыякавыя адносіны да грамадзкай уласнасьці і шмат іншых. Усе гэтыя адмоўныя зьявішчы нашага жыцьця настаўнік мусіць падглядзець і плянава выкараніць.

Маючы здаровых фізычна, а таксама праніклутых турботай за бацькаўшчыну людзей, мы можам з верай і пэўнасьцю глядзець у будучыню.

А. ГРЫЦУК.

Herausgeber: Weißruthenische Vereinigung in Bialystok, Gotthardstr. 1. Tel. 253. Verantwortlich für den Text: Theodor Iljaschewitsch.

Выдавецтва: Беларускае Аб'еднаньне ў Беластоку, вул. Готтгарда № 1, тэл. 253. Адказны за зьмест: Хведар Ільяшэвіч.